

GEMEENTERAADSVERKIEZINGEN 2010

- *over lokaal armoedebeleid*
- *aandachtspunten voor politieke partijen*
  - *benaderingswijze*
  - *voorbeelden*

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Deel I: Over lokaal armoedebeleid	4
Inleiding	4
Het beleid nu	4
Het gewenste beleid: mogelijk- en onmogelijkheden	4
Uitgangspunten voor goed beleid	5
1. <i>Coherentie van beleid</i>	5
2. <i>Participatie</i>	5
3. <i>Respect voor privacy</i>	5
4. <i>Bureaucratische procedures</i>	5
5. <i>Bejegening</i>	5
Deel II: Speerpunten gemeenteraadsverkiezingen 2010	6
Inleiding	6
Thema's en specifieke speerpunten gemeenteraadsverkiezingen 2010	6
<i>Thema 1: Inkomensondersteunende regelingen</i>	6
<i>Thema 2: Cliëntenparticipatie</i>	7
<i>Thema 3: Zorg en arbeid</i>	7
<i>Thema 4: Armoede en de effecten op kinderen</i>	8
<i>Thema 5: Sociale activering</i>	8
<i>Thema 6: Reïntegratie</i>	9
<i>Thema 7: Bejegening</i>	9
<i>Thema 8: Voorlichting en informatieverschaffing</i>	10
Deel III: Het politieke spel en de verkiezingen daarin	11
Armoedebeleid op de politieke agenda?	11
Wat kunnen cliëntenraden en/of andere organisaties doen?	11
1. <i>Vorbereidingen</i>	11
2. <i>Verkiezingsprogramma's beïnvloeden</i>	12
3. <i>Verkiezingscampagne</i>	13
4. <i>Collegeonderhandelingen</i>	14
Bijlagen	15
Voorbeeldbrief voor politieke partijen	15
Aandachtspunten om een debat op te zetten	16
Voorbeeldbrief voor collegeonderhandelaars	17

Voorwoord

Door middel van deze notitie wil de Stichting Gelderse Aanpak cliëntenraden en andere organisaties¹ en groeperingen die zich op gemeentelijk niveau bezighouden met cliëntenparticipatie en armoedebestrijding stimuleren om de (aanloop tot de) gemeenteraadverkiezingen 2010 te benutten om aandacht te vragen voor het beleid op deze terreinen.

Een effectieve aanpak van het armoedevraagstuk dient zich op twee niveaus te voltrekken: landelijk en lokaal. De landelijke overheid dient er voor te zorgen dat uitkeringsgerechtigden en andere groepen en individuen die van een minimum inkomen moeten leven voldoende inkomen ontvangen om een normaal leven te kunnen leiden, een leven conform de geldende standaard in Nederland. Het gemeentelijke beleid dient zich vooral te richten op het treffen van aanvullende maatregelen die de maatschappelijke participatie van alle burgers in de gemeente mogelijk maakt.

In de aanloop tot de oprichting van de Stichting Gelderse Aanpak, in 1999, zijn er met medewerking van lokale groeperingen uit 15 gemeenten verbeterpunten geformuleerd ten aanzien van een goed minimebeleid. Deze zijn voor een groot aantal lokale groeperingen in de provincie Gelderland richtinggevend geweest voor hun werk. Deze notitie wordt ook in die geest geschreven.

Deze notitie bevat ideeën en handvatten die hopelijk het werk van de cliëntenraden en andere organisaties stimuleren, inspireren en ondersteunen om de mogelijkheden die de gemeenteraadsverkiezingen bieden om aandacht te vragen voor bepaalde zaken zo optimaal mogelijk te benutten ten dienste van mensen die van een minimum inkomen moeten leven. Deze notitie beperkt zich dus tot een inbreng in het kader van de gemeenteraadsverkiezingen 2010 en is tot stand gekomen op basis van de inbreng van diverse personen en organisaties in de loop van de laatste jaren en in het bijzonder de bijeenkomst van 25 mei 2009 in Arnhem. Deze bijeenkomst was juist bedoeld om input te genereren om de politieke partijen, op verschillende momenten gedurende het proces van gemeenteraadsverkiezingen, met concrete voorstellen betreffende een goed sociaal en armoedebeleid te benaderen.

Het eerste deel van deze notitie handelt over het armoedebeleid. Het tweede deel bevat een thematische weergave van aandachtspunten die als voorbeelden, inspiratie en ondersteuning kunnen dienen om lokale speerpunten te formuleren om de politieke partijen te benaderen met het oog op het formuleren van verkiezingsprogramma's e.d. Het derde deel van de notitie bestaat uit ideeën en tips om de verkiezingen aan te grijpen om aandacht te vragen voor de speerpunten die door de cliëntenraad en/of andere lokale organisaties geformuleerd zijn. De bedoeling is uiteraard dat elke groep de aanpak kiest die bij de groep of organisatie past. Het advies hierbij is aan de slag te gaan met een paar – dus niet te veel - belangrijke zaken. De notitie wordt afgerond met een drietal bijlagen die de gekozen aanpak kunnen vergemakkelijken.

Deze notitie of werkdocument is speciaal geschreven om als basis voor de provinciale bijeenkomst van 3 september 2009 te gebruiken. Het is nadrukkelijk de bedoeling dat deze notitie met inbreng van een forumdiscussie en de inbreng van vertegenwoordigers van cliëntenraden en andere organisaties verbeterd en gepreciseerd wordt om daarna als werkdocument aan alle cliëntenraden in Gelderland beschikbaar te stellen voor hun werk in het kader van de gemeenteraadsverkiezingen 2010. Belangrijke vragen hierbij zijn: Zijn de gepresenteerde thema's belangrijke thema's? Welke thema's dienen hier aan toegevoegd te worden? Welke zaken behoeven uitbreiding of verscherping? Zijn er andere aspecten die aan de notitie toegevoegd dienen te worden?

Victor Lizama
augustus 2009

---

¹ Met andere organisaties worden alle organisaties en groeperingen bedoeld die zich op gemeentelijk niveau bezighouden met armoedebestrijding en cliëntenparticipatie.

Deel I: Over lokaal armoedebeleid

Inleiding

Als een organisatie voorstellen ter verbetering van het lokale armoedebeleid wil formuleren moet zij goed weten wat zo'n beleid nu inhoudt en wat het zou moeten inhouden, wat er financieel mogelijk is en op welke manier de gewenste verbeteringen in het beleid door de politiek aanvaard kunnen worden. Gemeenteraadsverkiezingen lenen zich uitstekend om aandacht vragen voor thema's en specifieke aspecten daarin die tot concrete verbeteringen van het beleid kunnen leiden. Dat vraagt een zorgvuldige aanpak.

Het beleid nu

Het is zaak dat men goed geïnformeerd is over de bestaande maatregelen in eigen gemeente. Vaak worden deze in een beknopte folder weergegeven. Dit beleid dient de basis te zijn van de verbetervoorstellen.

Het gewenste beleid: mogelijk- en onmogelijkheden

Er zijn drie aspecten die van belang zijn om aanvaardbare verbeteringen van het beleid voor te stellen: wat zijn de gemeentelijke bevoegdheden, welke zijn de financiële mogelijkheden en hoe is de aanwezige politieke wil daartoe.

Door decentralisatie worden gemeenten verantwoordelijk gesteld voor de invulling en de uitvoering van beleid krachtens diverse wetten zoals de Wet Werk en Bijstand (WWB) en de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO). De decentralisatie is een feit waardoor gemeente bevoegd zijn om een aanzienlijk aantal zaken die verband houden met armoedebeleid te bepalen. Zo bepaalt de gemeente bijvoorbeeld hoe hoog de eventuele toeslag op een bijstandsuitkering is en wie daarvoor in aanmerking komt. Ook binnen de WMO ontstaat een grote beleidsvrijheid voor gemeenten. Binnen deze beleidsruimte kunnen dus gemeenten aangesproken worden over de kwaliteit van hun beleid en de inzet van financiële middelen voor burgers. Positief geformuleerd kan gesteld worden dat gemeenten beïnvloed kunnen worden om goed beleid op het gebied van armoedebestrijding te formuleren.

De financiële kant van de zaak is ook uiterst belangrijk. Het is een gegeven dat gemeenten geen geormerkt geld voor armoedebeleid krijgen, hetgeen betekent dat de gemeente het geld naar eigen inzicht en politieke prioriteiten mag gebruiken. Het besluit om bepaalde financiële middelen voor armoedebeleid in te zetten is dus een politiek besluit of wel een keuze daartoe tussen verschillende prioriteiten. Een politiek besluit veronderstelt altijd niet alleen de goede (rationele) argumenten, maar voldoende politiek draagvlak.

Het creëren van politiek draagvlak voor het armoedebeleid is daarom van essentieel belang, wat meer dan alleen goede informatie veronderstelt. Een belangrijke stap om goed beleid te maken is de politiek te overtuigen dat de investering in dit beleidsterrein resultaten oplevert in allerlei opzichten. Wanneer politieke wil aanwezig is om goed beleid te formuleren gaat het uiteraard makkelijker.

Uitgangspunten voor goed beleid

Het zou verstandig zijn om een aantal uitgangspunten voor goed beleid te formuleren. Deze uitgangspunten kunnen als toetsingscriteria dienen om verbetervoorstellen te formuleren, maar ook om dat beleid te evalueren. In deze notitie worden voorlopig een vijftal criteria geformuleerd.

6. Coherentie van beleid

Het beleid dient niet tegenstrijdig te zijn. Dit wil zeggen dat de getroffen maatregelen niet teniet dienen te worden gedaan door andere (bestaande) maatregelen bijvoorbeeld lokale lasten die het effect van de getroffen maatregelen neutraliseren.

7. Participatie

Participatie van de betrokkenen komt ten goede aan de kwaliteit en de legitimiteit van het beleid. Ook aan de uitvoerbaarheid ervan. Gemeenten dienen de participatie in het tot stand komen en de uitvoering van het beleid goed te organiseren en faciliteren.

8. Respect voor privacy

Gemeenten willen de rechtmatigheid van uitkeringen controleren. Goede controle lijkt noodzakelijk te zijn om misbruik te voorkomen. Goede controle is ook noodzakelijk om maatschappelijke steun voor het beleid te scheppen. Uitkeringsgerechtigden begrijpen ook dat controle noodzakelijk is, maar vergaande controles vormen een zware last en een inbreuk op het privé leven.

9. Bureaucratische procedures

De bijstand is een financieel vangnet. Mensen die bijstand aanvragen hebben niet of nauwelijks inkomen uit andere bronnen. Ze beschikken dus niet over financiële reserves. Vaak nemen echter aanvraagprocedures in sommige gemeenten een te lange tijd in beslag, waardoor mensen in grote problemen terechtkomen. Gemeenten dienen procedures zo eenvoudig mogelijk te maken zodat het beleid effectief kan zijn. Het lijkt dat minder procedures ten goede komen aan de (kosten van de) uitvoering van het beleid.

10. Bejegening

De klantvriendelijke uitvoering van het beleid maakt deel van het begrip goed beleid. En dat moet gegarandeerd zijn in de organisatie van het beleid.

Deel II: Speerpunten gemeenteraadsverkiezingen 2010

Inleiding

Gemeenten zijn verantwoordelijk voor de invulling en uitvoering van de WWB en WMO. Daarmee drukken ze een groot stempel op de positie van lokale bijstandsgerechtigden. De WWB en de WMO laten ruimte voor goed lokaal beleid. De gemeenten dienen geholpen te worden om dat volledig uit te buiten.

Thema's en specifieke speerpunten gemeenteraadsverkiezingen 2010

Hieronder worden aandachtspunten ter verbetering van het lokale armoedebeleid, gegroepeerd in een negental thema's, gepresenteerd. Deze aandachtspunten dienen gezien te worden als een checklist voor het invullen van eigen lokale wensen.

Thema 1: Inkomensondersteunende regelingen

1. **Bijdrage sociale en culturele participatie.** Mensen die afhankelijk zijn van een minimuminkomen jaarlijks een bedrag verstrekken voor deelname aan sociale en culturele activiteiten (sport, lidmaatschappen, cursussen, schouwburg, bioscoop).
2. **Geen leenbijstand voor duurzame gebruiksgoederen, maar een bijdrage.** Huishoudens die afhankelijk zijn van een minimuminkomen een bedrag verstrekken (geen leenbijstand) bij de aanschaf van noodzakelijke duurzame gebruiksgoederen zoals wasautomaat, stofzuiger, fornuis, koelkast, etc. Hiervoor kan een beroep gedaan worden op bijzondere bijstand.
3. **Geld voor kosten van onderwijs.** Huishoudens die afhankelijk zijn van een minimuminkomen, met kinderen op de middelbare school financieel helpen door per kind een toeslag te geven vanwege de extra kosten die dat onderwijs met zich meebrengt.
4. **Kwijtschelding gemeentelijke belasting, heffingen zuiveringslasten en waterschapsomslagen.** Minima kwijtschelding verlenen van gemeentelijke belastingen en heffingen en aandringen bij de desbetreffende instanties om heffingen die te maken hebben met waterschapsomslagen en zuivering kwijt te schelden. Deze kwijtschelding zoveel mogelijk ambtshalve regelen.
5. **Premie bij deeltijdarbeid.** Bijstandsgerechtigden die in deeltijd betaald werken een premie geven.
6. **Premie bij zorgarbeid.** Bijstandsgerechtigden die een medeburger (kind/zieke) verzorgen en/of vrijwilligerswerk verrichten een 'zorgpremie' geven.
7. **Collectieve ziektekostenverzekering.** De gemeente sluit een collectieve ziektekostenverzekering af waardoor alle minima die dat willen goedkoper een basispakket en aanvullende verzekeringen kunnen krijgen.
8. **Overbruggingskrediet bij wijziging betaaldata.** Als betaaldata gewijzigd worden, moet voorkómen worden dat mensen voor extra moeilijkheden worden geplaatst. Dat kan bijv. door het beschikbaar stellen van een overbruggingskrediet, dat niet terugbetaald hoeft te worden.
9. **Vakantiegeld niet meerekenen bij schuldsanering.** Bij schuldsanering moet het vakantiegeld buiten beschouwing worden gelaten, opdat het vakantiegeld gebruikt kan worden waarvoor het bedoeld is: even de dagelijkse zorgen doorbreken met enkele dagen er tussen uit.
10. **Langdurigheidstoeslag.** Door decentralisatie maakt de langdurigheidstoeslag deel van het gemeentelijke minimabeleid. Deze regeling, bedoeld voor alle minima die leven tot 120 % van het bestaansminimum, dient soepel toegepast te worden.

Thema 2: Cliëntenparticipatie

Hoe bedrijf je politiek? Hoe krijg je als lokale groep aandacht voor je belangen? Hoe worden de beslissingen uiteindelijk genomen? Kijk hoe de politiek werkt en op welke momenten je daar een goede bijdrage aan kunt leveren. Oudhollands polderen werkt nog steeds het beste.

1. **Bij de inrichting van een UWV Werkplein treedt de gemeenteraad op als bondgenoot van uitkeringsgerechtigden.** De gemeente moet haar invloed op het beleid en de uitvoering van het Werkplein gebruiken ten gunste van de cliënten (cliëntenparticipatie).
2. **Oprichten van een meldpunt waar knelpunten in de uitvoering geïdentificeerd kunnen worden.** Er moet een onafhankelijke instantie zijn waar uitkeringsgerechtigden hun (negatieve) ervaringen met de uitvoering kunnen melden en waar die worden geregistreerd en geanalyseerd teneinde de uitvoering van het beleid te verbeteren.
3. **Organiseren en faciliteren van de zeggenschap van uitkeringsgerechtigden.** De gemeentes dienen er voor te zorgen dat de sociale diensten de inspraak door klanten organiseren via cliëntenraden of platforms. Dat is namelijk wettelijk geregeld. Deze mogelijkheden tot inspraak kunnen ook worden aangewend voor het Werkplein. Hier kan ook de gemeente een rol spelen.
4. **Cliëntenparticipatie voor goed beleid.** De WMO is nog in ontwikkeling. Juist daarom is het belangrijk om er met de neus bovenop te zitten. Wie kan meepraten en meedenken heeft invloed. Een gemeente die serieus werk maakt van het armoedebeleid, ondersteunt cliëntenparticipatie en de inbreng van belangenorganisaties. Hun ervaring en specifieke kennis dragen bij aan de formulering van goed beleid.
5. **Voortbestaan van cliëntenraden WWB.** De rol van de cliëntenraden in het tot stand komen van kwalitatief sociaal beleid, met name minimaalbeleid, is van essentieel belang geworden zowel voor de gemeenten als voor de minima. De cliëntenraad WWB dient in stand gehouden te worden als een instantie die de belangen van de minima behartigt.

Thema 3: Zorg en arbeid

1. **Vrije keuze voor alleenstaande ouders om zelf voor hun kinderen te zorgen of om zorg en arbeid te combineren.** Onthef hen van de volledige sollicitatieplicht. Artikel 107 van de bijstandswet kan hiervoor ruimte bieden. Hierin staat dat de gemeente in specifieke gevallen bijstandsgerechtigden (gedeeltelijk) mag ontheffen van sollicitatieplicht.
2. **Tijdens opleidingstrajecten hebben uitkeringsgerechtigden recht op zorgverlof en calamiteitenverlof.** Het komt voor dat mensen een boete of strafbepaling krijgen omdat ze vanwege zorgverplichtingen opleidingsdagen moeten verzuimen. Dergelijke strafbepalingen voor zorgverplichtingen afschaffen.
3. **Faciliteren van (ook) informele vormen van opvang als dat door de klant gewenst wordt.** Kinderopvang wordt in het algemeen alleen vergoed bij erkende kinderdagverblijven. Zoek mogelijkheden om de oplossingen die mensen zelf aandragen, te honoreren.
4. **Project of experiment voor opvang van pubers.** Naast de reguliere opvang van kinderen tot 12 jaar, vraagt de opvang van tieners extra aandacht. In samenwerking met buurthuizen, scholen en/of sportclubs kunnen plekken gecreëerd worden waar tieners na schooltijd opgevangen kunnen worden, huiswerk kunnen maken, activiteiten kunnen doen.

Thema 4: Armoede en de effecten op kinderen

1. **Vergoeden van schoolkosten voor scholieren in het voortgezet onderwijs door voldoende subjectsubsidie te verstrekken.** De overheid moet ervoor zorgen dat kinderen en jongeren vrijheid in schoolkeuze (type, plaats etc.) hebben en dat de kosten die deze keuze met zich meebrengt, niet ten laste komen van het veel te krappe gezinsbudget van mensen die een laag inkomen hebben.
2. **De inkomsten van jongeren uit werk of studiebeurs dienen niet in mindering gebracht te worden op de uitkering van de ouder(s).** Als de inkomsten van de jongeren in mindering gebracht worden op de uitkering van de ouder(s) ontsnapt het huishouden onmogelijk aan de armoede. Ook de jongere zelf krijgt hierdoor onvoldoende kans om boven de armoede uit te komen en voor zichzelf een toekomst op te bouwen.
3. **Computer – printer en internetaansluiting.** Kinderen van ouders met een laag inkomen hebben vaak te weinig gelegenheid om te werken met computers. Hierdoor ontstaat in een vroeg stadium een achterstand in leren, vaardigheden en toegang tot informatie. Aan deze kinderen dient een computer beschikbaar gesteld te worden. Bij de computer dient het kind ook een printer en een abonnement op internet krijgen.
4. **Ook in de vakantietijd dient de gemeente te zorgen voor voldoende aanbod van sociale en culturele activiteiten voor kinderen.** Juist in vakanties is er voor kinderen van ouders met een laag inkomen een grote behoefte aan deze voorzieningen. Dat betekent dat bijvoorbeeld buurthuizen, maar ook kindertheaters etc. in de zomer open moeten zijn.

Thema 5: Sociale activering

1. **Een brede visie ontwikkelen op sociale activering.** Voor het beoordelen en beïnvloeden van het beleid en de praktijk van sociale activering is het van belang dat de gemeente op schrift stelt welke denkbeelden en doelstellingen ze heeft over sociale activering. Betrokkenheid van uitkeringsgerechtigden hierbij is van groot belang.
2. **Mensen moeten er wijzer van worden.** Mensen die meedoen met projecten van sociale activering moeten daar op de eerste plaats zelf iets concreets aan hebben: ze moeten weer perspectief zien voor zichzelf; hun schulden moeten worden weggewerkt; hun huis moet worden opgeknapt; ze moeten een stimuleringspremie krijgen; mensen moeten een vergoeding krijgen voor hun vrijwillige maatschappelijke inzet; uiteraard moeten deze premie en vergoeding niet verrekend worden met een eventuele bijstandsuitkering.
3. **Beleid ontwikkelen samen met uitkeringsgerechtigden.** Te vaak wordt beleid ontwikkeld voor uitkeringsgerechtigden zonder dat deze zelf erbij betrokken worden. De gemeente moet inspraak en medezeggenschap van uitkeringsgerechtigden ook op dit beleidsterrein stimuleren en er middelen voor beschikbaar stellen.
4. **Meer mogelijkheden dan vrijwilligerswerk.** Veelal wordt bij sociale activering vooral gedacht aan vrijwilligerswerk. Dat lijkt ook het meeste op betaalde banen en past dan ook het beste in de uitstroomoptie in de meeste projecten rond sociale activering. Dit is een te beperkte kijk op zaken.
5. **Vrijstelling van sollicitatieplicht.** De vrijstelling van sollicitatieplicht moet ook gelden en blijven gelden als het doen van vrijwilligerswerk het maximaal haalbare is.

Thema 6: Reïntegratie

1. **Kwaliteitsbeleid ten gunste van mensen met een gesubsidieerde baan.** Bij betaalde baan of arbeidstraject moet er sprake zijn van continuïteit en perspectief. De gemeente moet zich inzetten om mensen die gebruik maken van een gesubsidieerde baan terzijde staan met ontplooiingsmogelijkheden zoals scholing, deskundigheidsbevordering, detacheringen naar 'buiten', 'outplacement', 'jobrotation' etc.
2. **Kwaliteitsbeleid t.b.v. mensen in de instapbanen.** De gemeente moet een beleid ontwikkelen om de baanmobiliteit aan de onderkant van de arbeidsmarkt te vergroten. Daartoe kan een studiefonds worden opgericht, waarop mensen een beroep kunnen doen om een door henzelf uitgestippelde ontplooiingsroute begaanbaar te maken en te houden.
3. **Meer mogelijkheden voor kleine zelfstandigen.** De gemeente moet bevorderen dat mensen een eigen bedrijf kunnen beginnen. Zij kan daartoe de volgende faciliteiten bieden: - optimaal gebruik maken van de mogelijkheden tot financiële ondersteuning - het opzetten van mentorbegeleiding en dergelijke.
4. **Meer daadwerkelijke reïntegratiemogelijkheden.** De mogelijkheden die de wet op de (re)integratie arbeidsgehandicapten (REA) biedt moeten beter bekend gemaakt worden in het bedrijfsleven en de gemeente moet bevorderen dat werkgevers meer gebruik maken van deze mogelijkheden. Daarnaast kan de gemeente een eigen reïntegratiebeleid ontwikkelen o.a. door scholingsprojecten.
5. **Werk moet lonen.** Banen die aangeboden worden, moeten mensen in de gelegenheid stellen om daadwerkelijk te ontsnappen uit de armoede. Dus: goede betaling en praktische oplossingen voor de armoedeval. Voor mensen die zorgtaken (moeten) verrichten moeten, via experimenten, mogelijkheden worden gevonden zodat men economisch gezien een volwaardig en zelfstandig leven kan leiden, ook met een halve baan naast de zorgarbeid.
6. **Doorstroomgarantie.** Vaak is additioneel werk in feite gewoon regulier werk. Dat moet worden erkend en tot uiting komen in de tijdelijkheid van het additionele en de garantie op doorstroom naar regulier en duurzaam werk.
7. **Meer flexibiliteit.** De arbeidstijden moeten afgestemd kunnen worden op de persoonlijke situatie van mensen. Dat geldt bijvoorbeeld voor mensen met zorg voor kinderen of zieken.
8. **Soepeler omgaan met bestemmingsplannen.** Er moeten meer mogelijkheden komen om thuis een eigen bedrijf te starten. Daartoe moet soepel omgesprongen worden met de bepalingen in de bestemmingsplannen (vervoer, opvang, 'rusten').
9. **Meer voorlichting aan bedrijven.** Gemeenten moeten meer voorlichting geven aan bedrijven. Daarbij moet men alert zijn op 'succesverhalen'. De werknemer en wat deze kan/wil is het uitgangspunt. Er moet gekeken worden naar hetgeen mensen wèl kunnen en niet naar hetgeen ze niet (meer) kunnen. Het kunnen van mensen mag ook niet per definitie afgemeten worden aan het hebben van diploma's. Er is een omslag nodig in denken: er moet gestart worden vanuit de werknemer!

Thema 7: Bejegening

Bejegening is in de context van deze notitie de manier waarop uitvoeringsinstellingen omgaan met hun klanten. Goede bejegening veronderstelt een respectvolle manier van omgaan met de klanten. Bejegening baseert zich op onderling respect en vertrouwen. De uitvoering van het werk verloopt daarom beter als er een basis van onderling vertrouwen ontstaat.

1. **Bejegening als essentieel aspect van de uitvoering.** Dwang en drang mogen niet de boventoon voeren in het sociaal beleid. Bejegening dient een essentieel aspect van sociale dienstverlening te worden. Dienstverleners moeten niet tegenover de 'cliënt' staan, maar naast de 'cliënt'. Hiervoor zijn respect en invoelingsvermogen nodig. Bijscholing voor medewerkers.

2. **Proces in gang zetten.** Zorgen dat respect en invoelingsvermogen bij medewerkers van uitvoeringsinstellingen ontwikkeld en onderhouden worden. Gemeenten dienen er voor te zorgen dat dit proces in gang wordt gezet en de invoer daarvan, zo nodig, gefaciliteerd wordt.
3. **Vertrouwen.** Er moet worden gewerkt op basis van vertrouwen in plaats van wantrouwen. Dit principe moet voelbaar zijn in het voeren van gesprekken met 'cliënten'.
4. **Monitoring.** De invoering van goede bejegening gaat niet vanzelf en veronderstelt, behalve investering, een goede organisatie en begeleiding. Dat proces dient gemonitord te worden.
5. **Aanvraagprocedures.** De aanvraagprocedure voor ondersteuning vereenvoudigen. Het aantal formulieren dient zo laag mogelijk blijven. Onnodige herhalingen dienen voorkomen te worden.
6. **Gemeentelijke helpdesk.** Inrichten van een gemeentelijke helpdesk, waar iedereen, organisaties en individuele personen, terecht kunnen voor informatie en verwijzing op het gebied van armoedebestrijding en minimabeleid.

Thema 8: Voorlichting en informatieverschaffing

Het is van wezenlijk belang dat belanghebbenden door middel van voorlichting en informatieverschaffing kennis kunnen nemen van de bestaande voorzieningen en regelingen. Hierin dient elke gemeente actief op te treden. Voorlichting en informatieverschaffing dient een belangrijke functie te vervullen bij het goed en volledig benutten van bestaande voorzieningen.

1. **Afstemming.** De voorlichting en informatieverschaffing dient afgestemd te zijn op de doelgroepen van het beleid. Het is aan te raden dat de voorlichting en informatieverschaffing in verschillende vormen georganiseerd wordt: lokale media, folders, website, informatieve bijeenkomsten, via intermediaire organisaties, etc. Op die manier zijn er veel meer kansen om de doelgroepen te bereiken.
2. **Persoonlijke benadering.** Veel van de doelgroepen van het beleid kunnen, om allerlei redenen, niet bereikt worden door een schriftelijke benadering. Men moet dan voor een persoonlijke benadering kiezen.
3. **Netwerken benutten.** Bestaande netwerken kunnen een belangrijke functie vervullen in het verspreiden van informatie en het organiseren van voorlichting ten behoeve van leden van de doelgroepen van het beleid.
4. **Inkomens- en formulieren brigades.** Sommige gemeenten hebben goede resultaten geboekt in het terugdringen van niet-gebruik met het inzetten van inkomens- of formulieren brigades. Inkomensbrigades helpen mensen niet alleen met formulieren, maar ook met voorlichting en informatie over rechten op bestaande regelingen.

Deel III: Het politieke spel en de verkiezingen daarin

Het gekozen beleid door een gemeente is de resultante van het politieke spel. De verkiezingen en de aanloop daartoe vervullen daarin een essentiële functie. De centrale vraag hierbij is hoe je het te bepalen beleidsproces kan beïnvloeden ten gunste van de mensen die men als organisatie vertegenwoordigt, i.c. de mensen die van een minimuminkomen moeten leven.

Het maken van beleid kent verschillende fases. Het (h)erkennen van een (maatschappelijk) probleem of een belangrijk aspect ervan. Een oplossing formuleren en dat vertalen in beleid. Het beleid uitvoeren en dat beleid evalueren. In elke fase van het beleid kan, in principe, een (belangen)organisatie zich actief met het beleid bemoeien. Men kan stellen dat het beleidsproces werkelijk begint nadat een maatschappelijk probleem op de politieke agenda gezet is. De politieke agenda, eenvoudig gezegd, bestaat uit een lijstje van thema's of onderwerpen die op basis van verschillende overwegingen belangrijk gevonden worden om daar beleid op te ontwikkelen.

De politieke agenda voor een beleidsperiode van vier jaar wordt, in essentie, bepaald bij het vastleggen van het collegeakkoord. Met andere woorden: de uitkomsten van de gemeenteraadsverkiezingen vertalen zich in een collageakkoord hetgeen, in feite, het agenderen van de maatschappelijke problemen inhoudt die in de raadsperiode aandacht gaan krijgen.

De vraag is of dit proces beïnvloed kan worden en, zo ja, op welke manier. In deze notitie wordt er van uitgegaan dat politici overwegend goedwillend en geïnteresseerd zijn in de mening en ideeën van (groepen) van burgers om goed beleid te maken. Zij kunnen die namelijk goed gebruiken. In het kader van de gemeenteraadsverkiezingen is het zaak om elke politieke partij te interesseren om (belangrijke aspecten van) het armoedebeleid in hun verkiezingsprogramma op te nemen. Tijdens de verkiezingscampagne dienen deze zaken dan voldoende aandacht te krijgen en worden daarmee condities gecreëerd om deze in het collegeakkoord vast te leggen.

Armoedebeleid op de politieke agenda?

Als gevolg van de financieel-economische crisis zal armoedebestrijding zeer waarschijnlijk een belangrijke plek krijgen in de gemeenteraadsverkiezingen 2010. De vraag is welke onderdelen van het armoedevraagstuk aan de orde dienen te worden gesteld, met welke argumenten en op welke manier. Deze vragen kunnen in deze notitie in het algemeen beantwoord worden; de specifieke antwoorden zijn gemeenteggebonden. Dat zal van diverse factoren afhangen zoals de samenstelling van de toekomstige gemeenteraad, het aanzien en de rol van de cliëntenraad en andere lokale organisaties.

Of armoedebeleid op de politieke agenda komt zal afhangen van de manier waarop dat aan de orde gesteld kan worden of thema's of onderdelen ervan interessant gemaakt kunnen worden voor de politieke partijen afzonderlijk, maar ook met het oog op de collegeonderhandelingen.

Wat kunnen cliëntenraden en/of andere organisaties doen?

Met de gemeenteraadsverkiezingen in voorjaar 2010 voor de boeg en uitgaande van het idee dat de cliëntenraden en andere organisaties de gemeenteraadsverkiezingen 2010 gaan aangrijpen om het armoedebeleid stevig op de politieke agenda te krijgen wordt in deze notitie een voorstel gedaan om dat werk in vier stappen aan te pakken.

1. Voorbereidingen

De voorbereidingen bestaan uit twee activiteiten: het formuleren van speerpunten en het plannen van de interventies in het kader van de verkiezingen. Het gaat erom dat de inbreng kwalitatief van aard is en dat dat op een ordentelijke manier gebeurt.

1.1. eigen speerpunten formuleren

Allereerst moet de cliëntenraad de eigen speerpunten goed op een rijtje krijgen. Hiervoor is het nodig dat men het lokale beleid goed kent, maar ook kennis heeft van aansprekende verlangens die men graag in de verkiezingsprogramma's terug wil zien. Deel 2 van deze notitie kan hiervoor dienen.

- Wees concreet en constructief. Concrete en constructieve voorstellen werken het beste. Kies de belangrijkste uit zodat je er maximaal tien overhoudt. Dat houdt het overzichtelijk.
- Wees realistisch, vraag niet het onmogelijke maar wel goede (aanvullende) voorzieningen
- Kijk daarbij altijd naar het belang van je eigen groep
- Zorg dat je goed geïnformeerd bent en dat je weet wat je wilt zodat je op een duidelijke manier de voorstellen kan toelichten
- Hou het op de essentie en houd vast aan je eigen punten
- Zorg dus dat je echt een eigen inbreng hebt. Informatie van landelijke groepen en voorbeelden van andere lokale groepen kunnen daarbij als leidraad dienen.
- Positieve benadering werkt vaak goed.

1.2. plan van aanpak

Het is aan te raden dat de cliëntenraad de activiteiten in het kader van de gemeenteraadsverkiezingen vooraf plant en in de uitvoering, zorgvuldig, taken verdeelt. Een onzorgvuldige optreden kan averechts uitpakken.

Het plan van aanpak kan bestaan uit eigen activiteiten en deelname aan verkiezingsactiviteiten van anderen zoals het bezoeken van debatten of infostands. Onder eigen activiteiten vallen bijvoorbeeld het benaderen van de programmacommissies van de politieke partijen, het organiseren van een politieke debat, lobbyen, e.d.

2. Verkiezingsprogramma's beïnvloeden

Over het algemeen stellen politieke partijen een programmacommissie samen om het verkiezingsprogramma te schrijven. De meeste partijen zullen daarmee tijdens of na de zomer beginnen. Dat proces neemt behoorlijk wat tijd in beslag. Sommige partijen kunnen wellicht eind oktober al een verkiezingsprogramma leveren, anderen zullen daar pas later in het jaar klaar mee zijn. Het is aan te raden dat de cliëntenraad zich in een vroeg stadium in de discussie mengt; hoe vroeger hoe beter.

De leden van zo'n commissie ontvangen graag (bruikbare ideeën) voor het verkiezingsprogramma dat ze moeten schrijven. Verkiezingen zijn voor politieke partijen een goed moment hun standpunten te evalueren en actief op zoek te gaan naar nieuwe ideeën. En die kun je, voor een deel, als belangengroep leveren. Op basis daarvan schrijven ze het nieuwe verkiezingsprogramma. Dit programma is het beleidsplan voor de komende vier jaar.

Hoe pak je dat aan?

- Het is van belang bij elke partij te informeren over hun planning om het verkiezingsprogramma te schrijven en wie daarvoor verantwoordelijk is. Contactgegevens van het partijbestuur en de fractie zijn hiervoor belangrijk.
- Schrijf de programmacommissie een brief met daarin de voorstellen ter verbetering van het armoedebeleid. Doe dat overzichtelijk en bondig, met een korte toelichting van standpunten. Een voorbeeldbrief hiervoor vind je in de bijlagen bij deze notitie.
- Stuur een kopie van de brief naar het partijbestuur en de huidige fractie. Geef de brief na een week een vervolg. Bel de programmacommissie om te vragen of het mogelijk is om je standpunten

verder toe te lichten.

- Als men een gesprek regelt dient dat voorbereid te worden. Het is verstandig dat in het gesprek helder gemaakt wordt wat men wil, maar ook waarom. Als de voorgestelde maatregelen elders ingevoerd zijn is het aan te raden dat te melden.
- Het is aan te raden dat het gesprek gevoerd wordt door twee personen waarvan minstens één ervaringsdeskundige is.
- Als een andere organisatie de programmacommissie met min of meer dezelfde voorstellen benadert zou wellicht een gezamenlijke toelichting op prijs gesteld worden.

Als de concept-verkiezingsprogramma's klaar zijn, moet de lokale afdeling het programma goedkeuren. Het is aan te raden om de concepten op te vragen om na te gaan wat deze te zeggen hebben over het armoedebeleid en of dat beter kan.

In de periode tussen het aanbieden van eigen speerpunten aan de programmacommissie en de vaststelling van het verkiezingsprogramma door de ledenvergadering is lobby een goed instrument om alsnog invloed uit te oefenen.

Dat kan door middel van persoonlijke informatie aan sleutelfiguren in de partij. Om dat te realiseren zijn vaak informele gesprekken ondersteund bijvoorbeeld met een folder effectief. Als organisatie kun je altijd een gelegenheid creëren om informatie te geven, ideeën uit te wisselen, te debatteren. De pauzes en napraatgelegenheden zijn goede momenten om lobby op te zetten.

Na de ledenvergadering is het verkiezingsprogramma definitief en valt er niks meer aan te veranderen.

3. Verkiezingscampagne

Gedurende de verkiezingscampagne gaan de politieke partijen met de vastgestelde verkiezingsprogramma de boer op om kiezers te overtuigen. Ook voor de Cliëntenraad is dat een goede aangelegenheid om naar buiten te treden.

In deze periode, tussen plus minus november 2009 en maart 2010, worden veel activiteiten - veelal met een informatief karakter - georganiseerd door de politieke partijen dan wel door andere organisaties die aandacht voor hun zaken willen vragen. Een cliëntenraad doet er goed aan zich in deze bijeenkomsten te laten vertegenwoordigen en gebruik te maken van de mogelijkheid om het woord te voeren of vragen te stellen.

Het organiseren van eigen activiteiten zoals informatiebijeenkomsten of debatten is uiteraard een goed initiatief om de standpunten van de cliëntenraden toe te lichten en de bekendheid met de cliëntenraad te vergroten. Zo'n activiteit is ook een uitstekend middel om media-aandacht te genereren. Het actief benaderen van de media door middel van een persbericht kan daartoe bijdragen. Een persbericht, beperkt tot één A4-tje, moet antwoord geven op de volgende vragen: Wat gaat er gebeuren? Waarom? Wie zijn er bij betrokken? Wanneer? En waar gaat het gebeuren? Vermeld altijd een telefoonnummer van een contactpersoon zodat een journalist meer informatie kan inwinnen. Zorg dat je een persbericht ruim op tijd verstuurt. Zeker voor kranten en bladen die maar één keer per week uitkomen..

Het is handig om een lijstje van ervaringsdeskundigen samen te stellen die voor de pers willen vertellen over hun eigen situatie. Journalisten zijn geïnteresseerd in het persoonlijke verhaal en zoeken naar voorbeelden. Met een lijstje hoeft niemand in een middagje te beslissen of ze met hun persoonlijke verhaal in de schijnwerpers willen staan.

Het maken van een eigen folder met eigen speerpunten is heel handig voor het lobbywerk of het bezoeken van politieke bijeenkomsten

4. Collegeonderhandelingen

De verkiezingen zijn geweest. Wie gaat met wie besturen en wat zal het collegeakkoord inhouden zijn de centrale vragen na de verkiezingen.

De collegeonderhandelingen zijn uiteraard van essentieel belang. Daar worden beleidsafspraken voor de periode 2010 -2014 gemaakt. Het is daarom van groot belang dat men na de verkiezingen contact opneemt met de politieke partijen die samen het college gaan vormen. Want die partijen gaan het beleid voor de raadsperiode neerzetten. De politieke samenstelling van de gemeenteraad en het college dat het bestuur gaat vormen is uiteraard van essentieel belang om na te gaan wat het meest waarschijnlijke beleid voor de periode 2010 – 2014 zal zijn. Sommige politieke partijen hebben andere prioriteiten dan armoedebestrijding. Het is ook van belang te weten hoe het met de financiële mogelijkheden van de gemeente zit voor de komende periode. Deze twee gegevens kunnen een indicatie geven om daarin te kunnen opereren.

Een brief naar de politieke partijen die de collegevorming aan gaan is wellicht de beste manier om de politieke partijen op dat moment te benaderen. Uiteraard dient de mogelijkheid om toelichting te geven op de voorstellen aangeboden te worden. Er zijn niet ontzettend veel kansen dat dat gehonoreerd wordt. De onderhandelingen vinden over het algemeen onder tijdsdruk plaats. Bovendien de meeste politieke partijen, zeker de grote partijen, hebben zich al een behoorlijk idee gevormd gedurende de verkiezingscampagne over wat zich in de samenleving afspeelt.

De brief dient een goed gemotiveerde brief met een paar duidelijke en haalbare voorstellen te zijn. Hiermee zijn er meer kansen om te scoren. In de brief kunnen uiteraard de onderhandelende partijen nog eens op de beloften die ze in hun programma's hebben gedaan worden gewezen. Spreek het vertrouwen uit dat ze conform die beloften gaan handelen.

Een brief naar de onderhandelende partijen is tevens een goede presentatie van de cliëntenraad voor de volgende beleidsperiode.

Deel IV: Bijlagen

Voorbeeldbrief voor politieke partijen

[naam eigen organisatie]

[adres contactpersoon eigen organisatie]

[e-mail contactpersoon eigen organisatie]

[telefoonnummer contactpersoon eigen organisatie]

[plaats en datum]

[naam partij]

T.a.v. de programmacommissie

[adres]

Betreft: Advies verkiezingsprogramma sociaal beleid

Beste leden van de programmacommissie,

We constateren dat steeds meer mensen te kampen hebben met financiële problemen. Meer mensen zijn nu afhankelijk van een bijstandsuitkering. Ook de groep net boven het minimum zit in de moeilijkheden. Ons bereiken vaak signalen over de noodzaak van schuldhulpverlening en gebruik van de voedselbank.

Er zijn veel meer mensen die met armoede te maken hebben dan veel mensen denken. Ook in onze gemeente. Het huidige sociaal beleid van onze gemeente maakt het bestaan van voorzieningen voor mensen met geldzorgen mogelijk. We zijn van mening dat dat beleid verbeterd kan worden. Het doel daarvan is dat iedereen een kans krijgt om als volwaardig burger deel te kunnen nemen aan de maatschappij.

De cliëntenraad [of naam van de groep/organisatie zet zich in voor] adviseert de gemeente over het beleid van de gemeente voor mensen met een laag inkomen. We hebben veel ideeën over hoe de gemeente het bestaande minimabeleid kan verbeteren. Met de gemeenteraadsverkiezingen in het vooruitzicht, willen we uw partij graag een aantal voorstellen doen ter aanvulling van het minimabeleid van onze gemeente. Hopelijk wilt u deze voorstellen in het verkiezingsprogramma van uw partij opnemen.

[Noem hier maximaal 5 speerpunten die lokaal belangrijk zijn. Bondig formuleren!]

Binnenkort zullen we contact met u opnemen om hierover een afspraak te maken.

Met vriendelijke groet,

[naam]

[organisatie]

Aandachtspunten om een debat op te zetten

Stap 1: De grote lijnen

Het is aan te raden om vooraf het debat in hoofdlijnen te bepalen. De volgende aandachtspunten kunnen daarvoor behulpzaam zijn.

- **Doel:** maak voor jezelf duidelijk wat je met het debat wil bereiken. Voorbeeld: verduidelijking van reeds (politiek) geagendeerde thema's? Nieuwe thema's ter discussie stellen?
- **Thema:** Bepaal het thema waarover je het debat wilt organiseren. Het thema geeft tevens aanknopingspunten voor de PR rondom het debat.
- **Datum:** Ga na of er nog andere lokale debatten of activiteiten rond de gemeenteraadsverkiezingen in die periode worden georganiseerd. Hou rekening met de agenda's van de politici die je in het debat wil hebben. Die hebben het erg druk in de verkiezingsperiode.
- **Locatie:** Zoek een geschikte zaal. Hou daarbij rekening met de bereikbaarheid, technische faciliteiten en inrichting.
- **Discussieleider:** Leg tijdig een discussieleider vast en spreek met hem/haar af om later over de inhoud en verloop van het debat te communiceren.
- **Panelleden:** Leg vroeg genoeg de lokale politici vast die je wenst uit te nodigen voor het panel. Selecteer de panelleden in functie van het gekozen thema en niet omgekeerd.

Stap 2: Draaiboek

Het draaiboek is een hulpmiddel om de inhoud (wat) van de afspraken, deadlijnen (wanneer moet het klaar zijn) en uitvoerders (wie doet wat) vast te leggen. Je begint met een grof schema dat je stap voor stap aanvult en verfijnt. Hou rekening met de volgende aspecten.

- **Programma:** Wees realistisch met de tijd. Neem in het programma minstens één derde tot de helft van de tijd vrij voor vragen van de aanwezigen. Vertrouw erop dat er vragen zullen komen.
- **Onderwerpen:** Selecteer een drietal onderwerpen van het gekozen thema die je tijdens het debat aan bod wil laten komen. Het liefst in de vorm van stellingen. Je kunt eventueel een vierde reserveonderwerp/stelling achter de hand houden voor het geval de aanwezigen weinig vragen stellen.
- **Methode:** Probeer tijdens het debat verschillende gespreksmethodes met elkaar af te wisselen. Je kunt de panelleden hun mening laten geven op de vooraf voorgelegde stellingen. Een onderlinge discussie tussen de panelleden kan het debat stimuleren. Las voldoende ruimte voor discussie met de zaal in.
- **Opvrolijken:** Als je over voldoende middelen beschikt is het aan te raden om iets leuks in het programma op te nemen zoals cabaret of muziek.
- **Aankleding:** Denk na hoe de zaal eruit moet zien: bijvoorbeeld bloemen op de paneltafel, een tafel met infomateriaal, etc.
- **Licht, geluid en apparatuur:** Controleer vooraf of licht, geluid en apparatuur aanwezig zijn in de zaal zoals je dat nodig hebt.

Stap 3: Definitieve uitwerking

De organisatie van een debat is helemaal af als je ook de details hebt gedacht en geregeld. Het draaiboek dient keer op keer geactualiseerd te worden.

- **Begroting:** Als je zicht hebt op alles wat er moet gebeuren, maak dan een begroting op met de geplande uitgaven: zaal, versiering van de zaal, koffie, apparatuur, presentje voor de sprekers en moderator, PR. Hoe ga je dat financieren?
- **PR:** Bepaal welke pr-middelen je wil/kan inzetten: Uitnodigingen, affiches, flyers, mails. Het schrijven van een persbericht voor de lokale kranten/radio, etc. is ook heel erg belangrijk.
- **Maken en verspreiden van PR:** Leg vast hoe je de PR wil (laten) maken en door wie dat verspreid gaat worden. Je kan tijdens andere lokale activiteiten rond de gemeenteraadsverkiezingen mensen uitnodigen voor je activiteit.

- **Verslaglegging:** Voorzie een manier om het debat in hoofdlijnen (belangrijke uitspraken van politici bijvoorbeeld) vast te leggen. Dat kan gedurende de campagne gebruikt worden.
- **Nazorg:** Vergeet niet op het moment zelf of nadien om de medewerkers, discussieleider, politici op een gepaste manier te bedanken. Denk vooraf na hoe je dit het best kan doen. Maar nog belangrijker: ga na op welke manier de uitkomsten van het debat (verslag) ingezet kunnen worden om de gestelde doelstellingen daadwerkelijk te realiseren.

Voorbeeldbrief voor collegeonderhandelaars

[naam eigen organisatie]

[adres contactpersoon eigen organisatie]

[e-mail contactpersoon eigen organisatie]

[telefoonnummer contactpersoon eigen organisatie]

[plaats en datum]

[naam partijen]

T.a.v. de onderhandelaars over het collegeakkoord 2010 -2014 (of collegeformateur)

[adres]

Betreft: betreft collegeakkoord

Geachte heren,

We hebben aandachtig het verloop van de gemeenteraadsverkiezingen gevolgd. Hierbij willen we u graag feliciteren met de resultaten die uw partijen behaald hebben bij de afgelopen gemeenteraadsverkiezingen. We realiseren ons goed dat u nu druk bezig bent met de even moeilijke als belangrijke taak om voor de komende vier jaar in een nieuw programmakoord op hoofdlijnen vast te leggen waaruit de inzet van het nieuwe College van B&W zal bestaan.

Tijdens de verkiezingscampagne hebben we uw partijen onze zorgen bekend gemaakt ten aanzien van de situatie van mensen die afhankelijk zijn van een minimuminkomen. In uw verkiezingsprogramma's heeft u gelukkig nadrukkelijk aangegeven dat u daar extra aandacht aan wil besteden. Graag adviseren we u dat in ieder geval een ...tal punten in het collegeakkoord expliciet genoemd worden. In de bijgevoegde bijlage werken we beknopt deze punten uit.

[Noem hier maximaal 5 speerpunten die lokaal belangrijk zijn. Bondig formuleren!]

Binnenkort zullen we contact met u opnemen om hierover een afspraak te maken.

Met vriendelijke groet,

[naam]

[organisatie]